

HOOFDSTUK 2

Rond de geboorte

Beslissen van kalf tot koe begint bij de geboorte, met de afweging: ga je het vaarskalf aanhouden? Daarbij let je op het potentieel van het jonge dier en het aantal kalveren dat je nodig hebt voor de gewenste ontwikkeling van je veestapel. Wat je ook beslist, je moet het kalf in elk geval registreren. Data vastleggen is nodig voor de wettelijke ‘burgerlijke stand’ van het vee en voor het stamboek.

In dit hoofdstuk

2.1 Aanhouden of verkopen?

2.2 I&R: de burgerlijke stand van runderen

2.3 Stamboekregistratie

2.1 Aanhouden of verkopen?

Bij elke geboorte van een vaarskalf sta je als veehouder voor de keuze: ga je het aanhouden of verkopen? Je wilt alleen de beste kalveren aanhouden. Maar welke zijn dat? Hoe weet je of een kalf het in zich heeft om een goede melkkoe te worden? Dat kun je inschatten met gegevens die je hebt over de erfelijke aanleg van het dier.

Verwachtingswaarde

Met de gegevens van de ouders is het 'talent' van het kalf in te schatten, oftewel de verwachtingswaarde. Dit is het gemiddelde van de fokwaarden van de vader en de moeder. Als je deelneemt aan de stamboekregistratie, is van elk kalf een verwachtingswaarde voor productie, exterieur, levensduur en gezondheidskenmerken bekend. CRV geeft deze weer op het FokkerijOverzicht in de VeeManager-module Fokkerij. Daar staan alle dieren gerangschikt naar fokwaarde, zowel de melkgevende dieren en het jongvee als de drachten. Je ziet in één oogopslag welk dier foktechnisch het meest in zijn mars heeft.

[Meer over fokwaarden en stierkeuze lees je in H4. Fokkerij algemeen – fokwaarden en indexen en H5. Fokkerij op jouw bedrijf](#)

Merkers

De verwachtingswaarde is dus het gemiddelde van de fokwaarden van beide ouders. Maar de natuur bepaalt in welke mate een kalf eigenschappen van de vader en van de moeder erft. De verwachtingswaarde heeft daarom een lage betrouwbaarheid. Vroeger had je pas zekerheid over de prestaties als het kalf was uitgegroeid tot een volwassen, melkgevende koe. Dankzij dna-onderzoek kun je nu meteen na de geboorte een beeld krijgen van wat het dier later gaat presteren. Er is namelijk veel bekend over het dna-profiel – het genoom – van melkvee in relatie tot de genetische aanleg. Met een zogenoemde merkertest (ook wel genoomtest of genomische test genoemd) kun je dit laten onderzoeken op basis van een haarmonster of oorbiopt. De uitslagen gebruik je om te bepalen welke dieren je aanhoudt en wat je stierkeuze wordt als straks de pink kan worden geïnsemineerd.

[Merkeronderzoek kun je laten uitvoeren door CRV](#)

Praktisch

Er zijn ongeveer 150 haren (inclusief haarwortels) nodig voor een goed merkeronderzoek

Hoe neem ik een haarmonster?

Voor een monster trek je haren uit met een tang. Het is belangrijk dat er voldoende haarwortels meekomen. Knippen werkt dus niet! Het beste werken de haren van de kruin of de lange haren uit de oren. Als dat lastig is, kun je het proberen met de staart. Er zijn ongeveer 150 haren nodig, een bosje zo dik als een potlood. De haren moeten droog en schoon zijn. Het blijkt dat rode haren minder goed bruikbaar zijn voor merkeronderzoek. Bij roodbonten moet je – als het even kan – witte haren trekken.

[Handleiding voor het nemen van haarmonsters](#)

Met dna-onderzoek krijg je meteen een beeld van de kwaliteiten van het kalf

Praktisch

Oorbipt voor bvd-onderzoek

Als je een oorbipt gebruikt, kun je tegelijk met het merkeronderzoek het kalf testen op bvd. Kalveren kunnen als bvd-drager worden geboren. Ze zijn dan vaak niet ziek, maar kunnen het virus wel verspreiden. Het nemen van een oorbipt kan het beste in combinatie met het aanbrengen van de oormerken. Hiervoor zijn speciale hulpmiddelen beschikbaar.

Merkeronderzoek duurt 3 weken

Je verkoopt een kalf liever niet te oud. Houd er daarom rekening mee dat het merkeronderzoek enkele weken in beslag neemt. Stuur zo snel mogelijk een haarmonster of bipt in.

Hoeveel kalveren aanhouden?

Fokkerij zorgt voor verbetering van productiecapaciteit, exterieur en andere nuttige eigenschappen zoals levensduur, uier- en klauwgezondheid en vruchtbaarheid. Als je oude koeien vervangt door vaarzen, verbeter je in de regel het genetische niveau van je veestapel. Elke nieuwe generatie is beter dan de vorige. Toch is het niet logisch om elk jaar alle oudere koeien te vervangen. Gemiddeld vervangen melkveebedrijven jaarlijks ongeveer een kwart van hun koeien door een vaars. Het vervangingspercentage

[Meer over de impact van mest- en mineralenwetgeving in Nederland lees je in H10. Kringloop en mineralen](#)

schommelt in Nederland en Vlaanderen tussen 15 en 35%. Op een bedrijf met 100 melkkoeien met een vervangingspercentage van 25 zijn dus gemiddeld 25 vaarsen aan de melk. Om dit aantal nieuwkomers jaarlijks te laten instromen, moet je mikken op een hoger aanhoudingspercentage. Je moet namelijk rekening houden met uitval.

Stel, je hebt een bedrijf met 100 koeien en je hebt gemiddeld 10% uitval in het eerste jaar (incl. doodgeboren kalveren). Voor 25% vervanging van de veestapel moet je dus rekening houden met $25 + 10\% = 27$ à 28 kalveren.

De overige kalveren (72 van de 100) kun je verkopen. Dat laatste is een interessant gegeven bij de stierkeuze op je bedrijf. Je kunt het onderend van je veestapel insemineren met stieren van vleesrassen. De kalveren van die stieren brengen meer geld op.

Een lager vervangingspercentage levert een besparing op in kosten voor jongveeopfok

Welk vervangingspercentage is het beste?

Wat is het optimale vervangingspercentage? Dat hangt sterk af van je fokdoel en de specifieke bedrijfsomstandigheden. Het vervangen van een oudere koe door een vaars levert weliswaar genetische vooruitgang op, maar brengt ook kosten met zich mee. In het algemeen geldt dat het verlagen van het vervangingspercentage met enkele procentpunten al een forse besparing oplevert. Ook voor de maatschappelijke waardering van de sector is het goed om te streven naar een lange levensduur.

Nog een reden om te streven naar een minimale hoeveelheid jongvee is de mest- en mineralenwetgeving. Ook jongvee telt mee voor de fosfaatrechten (Nederland) of nutriëntenemissierechten (Vlaanderen). Je benut je productieruimte het liefst optimaal voor melkgevende koeien.

[Bereken de optimale veebezetting met de FosfaatPlanner](#)

De afkalfleefijd van de vaarzen in Nederland en Vlaanderen is gemiddeld 26 maanden

Opfokperiode bekorten

Behalve het beperken van het vervangingspercentage is er nog een manier om de gemiddelde jongveebezetting te optimaliseren. Dat is het beperken van de duur van de opfok, oftewel te streven naar een jongere leeftijd bij het afkalven van de vaarzen. De gemiddelde leeftijd waarop vaarzen afkalven, ligt in Nederland en Vlaanderen op 26 maanden. Als het je lukt de afkalfleefijd van de vaarzen met bijvoorbeeld 1 maand te bekorten, scheelt dat ook in het totaal aantal aan te houden dieren. In het hiervoor genoemde voorbeeldbedrijf met 100 koeien komen gemiddeld 25 vaarzen per jaar aan de melk. 25 maal een maand besparing op de opfokperiode komt overeen met ruim 2 dierplaatsen voor jongvee op jaarbasis. Bovendien brengen vaarzen die vroeger kalven ook eerder melk in de tank.

2.2 I&R: de burgerlijke stand van runderen

Of je een kalf nu aanhoudt of verkoopt, je moet het altijd oormerken geven en registreren, en wel binnen 3 werkdagen. Er geldt een verplichte identificatie en registratie (I&R) voor landbouwhuisdieren. Dit I&R-systeem is de burgerlijke stand van de veestapel.

Het systeem is cruciaal voor het diergezondheidsbeleid en de aanpak van calamiteiten, zoals ziekte-uitbraken. De basisinformatie wordt ook gebruikt voor controles en het verstrekken van premies. De overheid voert de regeling uit en houdt toezicht op de naleving. In Nederland verloopt dit via de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO), in Vlaanderen via Diergezondheidszorg Vlaanderen (DGZ).

Aanvoer, afvoer en andere meldingen

De verplichte I&R-melding geldt niet alleen voor geboorten. Ook aan- en afvoer van rundvee en doodgeboorte van kalveren horen aan de I&R-computer gemeld te worden. Je moet alle meldingen doen binnen enkele werkdagen (3 in Nederland, 7 in Vlaanderen) na het moment van wijziging. Deze termijn is ingesteld om het systeem up-to-date te houden. Heb je als veehouder jouw I&R niet op orde, dan ben je in overtreding. Je kunt te maken krijgen met boetes en kortingen op bijvoorbeeld toeslagrechten en slachtpremies.

Oormerk, ID-code en basisgegevens

Voor de I&R geef je het pasgeboren kalf een oormerk in beide oren. Via een erkende leverancier houd je deze op voorraad. Met het oormerk krijgt het dier een unieke 9-cijferige ID-code (de landcode en het volledige levensnummer dat op het oormerk staat). Bij de melding geef je het oornummer door. Het viercijferige grootgedrukte nummer van het oormerk is een werknummer dat bij alle registraties weer terugkomt. Je meldt bij de geboorte ook een aantal basisgegevens: de geboortedatum, de moeder van het kalf, de haarkleur en het geslacht.

Het unieke I&R-nummer bestaat uit een 9-cijferige ID-code met een landcode

Praktisch

Meldingen doorgeven aan het I&R-systeem

In Nederland kan dat op de volgende manieren:

- Rechtstreeks via een formulier op de website van de overheid (mijn.RVO.nl).
- Via de telefoon met het Voice Response Systeem (VRS).
- Via een koppeling in een bedrijfsmanagementsysteem, zoals de VeeManager-module Registratie en de app CRV Dier.

In Vlaanderen zijn dit de opties:

- Op papier met een geboorteformulier dat je per post stuurt aan DGZ.
- Via de telefoon met het Voice Response Systeem (VRS).
- Rechtstreeks via een formulier op Veeportaal van DGZ.
- Via een koppeling in een bedrijfsmanagementsysteem, zoals de VeeManager-module Registratie en de app CRV Dier.

Bedrijfsregister

Het bijhouden van een bedrijfsregister is ook een verplicht onderdeel van de I&R-verordening. Als rundveehouder moet je op elk moment een actuele lijst kunnen tonen van alle aanwezige dieren, met gegevens over de aan- en afvoer. De NVWA in Nederland en het FAVV in Vlaanderen voeren steekproefsgewijs controles uit. De meeste bedrijven houden zo'n bedrijfsregister bij in hun bedrijfsmanagementsysteem. Als je I&R-meldingen doet met de module Registratie in VeeManager of de app CRV Dier worden jouw gegevens ook meteen automatisch gebruikt voor het bijhouden van het bedrijfsregister en een aantal andere managementproducten.

Geboortebewijs

Kalveren mogen pas na 14 dagen leeftijd het bedrijf verlaten. Met een geboortebewijs bied je zekerheid over de geboortedatum. Je kunt geboortebewijzen op papier aanvragen. Als je de VeeManager-module Registratie gebruikt, kun je deze documenten zelf aanmaken en printen.

Praktisch

Stallijst

De stallijst is een overzicht van de aanwezige dieren op je bedrijf. Via de lijst kun je van elke willekeurige datum de op dat moment aanwezige dieren opvragen. Naast de basisinformatie worden hier ook de namen van de ouders weergegeven.

Praktisch

Rundveestaat

Met de Rundveestaat maak je gemakkelijk een overzicht van het veeverloop op je bedrijf. Hierin zijn de aantallen dieren en alle mutaties, zoals aankoop, geboorte, overgang naar een ander bedrijf, verkoop en sterfte, vastgelegd per diercategorie. Je kunt overzichten maken met elke willekeurige begin- en einddatum. Deze functie kun je gebruiken voor de Gecombineerde Opgave, om de gemiddelde aantallen aanwezige dieren over de periode van een jaar door te geven. Accountants gebruiken dit overzicht voor het opmaken van de fiscale jaarrapporten. De Rundveestaat levert namelijk gegevens voor een door de fiscus geaccepteerde omzet- en aanwasberekening.

Goed om te weten

Gezondheidscertificaten

Diergezondheidsorganisaties GD (in Nederland) en DGZ en FAVV (in Vlaanderen) gebruiken het I&R-systeem voor de gezondheidscertificering van dieren en bedrijven en voor het bewaken van diverse ketenbeheersystemen (onder andere de Integrale Keten Beheersing, IKB).

Afvoer voor slacht

Het I&R-systeem is in Nederland ook gekoppeld aan voedselketeninformatie (VKI), bedoeld om de kwaliteit en veiligheid van vlees te borgen. Bij afvoer van dieren vraagt de slachterij naar de VKI: een verklaring van de veehouder over de kwaliteit en veiligheid van de aangeboden dieren. Hierop staan eventuele behandelingen, de gezondheidsstatus en de bijzonderheden van het dier.

Automatische afvoermelding I&R

In de module Registratie van VeeManager kun je de slachterij en de veehandelaar toestemming geven kalveren en (slacht)runderen af te melden. Deze automatische afvoermelding voorkomt fouten en dubbel werk.

2.3 Stamboekregistratie

Behalve een wettelijk verplichte I&R is er ook een stamboekregistratie voor rundvee. Deze zorgt ervoor dat de gegevens over dieren betrouwbaar worden vastgelegd. De regels hiervoor zijn door de Europese Unie vastgelegd. In Nederland en Vlaanderen is Coöperatie CRV officieel erkend voor de uitvoering van de stamboekregistratie van meerdere rassen melkvee, vleesvee en dubbeldoelrunderen.

Om mee te doen aan de stamboekregistratie meld je je als deelnemer bij Coöperatie CRV. De gegevens die je hebt gemeld aan het I&R-systeem worden automatisch doorgestuurd naar het stamboek.

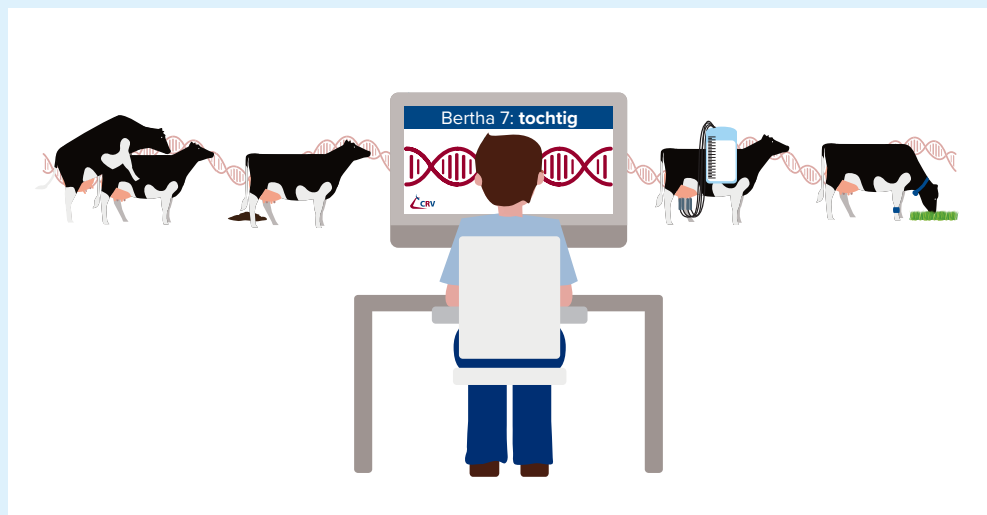
Voor de stamboekregistratie zijn aanvullende gegevens nodig. Je kunt de naam van het kalf vastleggen en informatie doorgeven over bijvoorbeeld erfelijke kenmerken en het verloop van de geboorte. Ook kun je melden of het kalf één van een meerling is. Als stamboekdeelnemer geef je gegevens over de bevruchting van jouw koeien door. Dat zijn data over inseminatie, embryotransplantatie, samenweiding of natuurlijke dekking. De I&R-gegevens van een nieuw kalf worden gekoppeld aan de bevruchtingsgegevens van de moeder of draagmoeder. Op basis van die gegevens wordt de draagtijd

Als je gebruikmaakt van de VeeManager-module Registratie kun je de gegevens voor I&R en het stamboek in één keer melden

uitgerekend. Als de draagtijd klopt, worden de vader en de rasbalk bepaald. Voor een betrouwbare stamboekregistratie is het dus belangrijk dat je de bevruchtingsgegevens tijdig doorgeeft. Deze data moeten uiterlijk 4 maanden na de bevruchting zijn gemeld. Als je alles op tijd en correct hebt geregistreerd in het stamboek, krijgt een kalf de code 'S'. Als er bij de registratie iets ontbreekt of te laat is doorgegeven, krijgt het kalf de code 'C'. Eventuele bijzonderheden (bijvoorbeeld embryo-transplantatie) voor stamboekregistratie die tijdens de controle worden geconstateerd, zijn te lezen als opmerkingen op de registratiekaart. De registratie in het stamboek is de basis voor officiële registratiedocumenten, paringsadviezen en de fokwaardeschatting. Coöperatie CRV (en haar rechtsvoorgangers) verzorgt sinds jaar en dag het vastleggen en publiceren van de data.

Praktisch

De afstamming is te bepalen met dna-onderzoek

Dna-onderzoek als controle

Om de kwaliteit van de stamboekregistratie te waarborgen, ook in verband met export, doet Coöperatie CRV jaarlijks steekproeven. Op die manier wordt via dna-onderzoek gecontroleerd of de afstamming die is vastgelegd correct is. Ook als veehouder heb je de mogelijkheid om gegevens te checken met dna-onderzoek. Als er problemen zijn geconstateerd bij de registratie, kun je afstammingsonderzoek (via dna) aanvragen om de afstamming van het kalf te controleren en het dier alsnog goed geregistreerd te krijgen in het stamboek. Alleen erkende afstammingsgegevens worden afgedrukt op officiële documenten en gebruikt voor de fokwaardeschatting.

Een stalnaam wordt geregistreerd en bevat maximaal 15 tekens

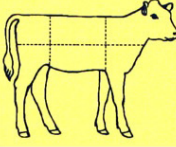
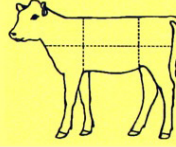

Naamgeving

De meeste veehouders geven kalveren die ze aanhouden een naam. Vaak krijgen dieren op melkveebedrijven een naam met een volgnummer, bijvoorbeeld Moniek 15. Elke nieuwe dochter van een 'Moniek' krijgt dan een nummer dat volgt op het tot dan toe hoogste nummer. Bij de stamboekregistratie heb je een aantal opties. Je kunt kiezen voor naam met volgnummer, maar ook voor geen naam, zelf een naam bedenken of automatische naamgeving.

Met een stalnaam geef je bekendheid aan de fokkerij van je bedrijf én straal je trots uit

Registratiekaart

Voor alle dieren die bestemd zijn voor de fokkerij krijg je een registratiekaart met daarop alle beschikbare registratie- en afstammingsgegevens van het dier. Je gebruikt registratiekaarten bij de aan- en verkoop van dieren. Op de achterzijde kun je inseminaties noteren. Op de kaart worden bij de stamboekdeelnemers behalve de I&R-gegevens ook de volgende gegevens vermeld (indien bekend): naam van het kalf, stalnaam, diernummer, draagtijd van het kalf, rasbalk, gegevens van de vader en de moeder, en gegevens van de grootouders. Ook eventuele erfelijke kenmerken, zoals blad/cvm of de roodbontfactor, staan afgedrukt achter het levensnummer van het betreffende dier in de afstamming. Op de kaart staat ook vermeld of het een stamboekdier betreft (S) of geen stamboekdier (C). In de kolom 'bijzonderheden' kunnen zaken vermeld worden zoals: opgegeven bijzonderheid door de veehouder (draagtijd, et-kalf), de ID-code van de draagmoeder, de reden voor weigering van stamboekregistratie of de datum van import en het land van herkomst.

registratiekaart		Sietske 203			
Crv Wassenaarweg 20 6843 NW ARNHEM Tel: 026-3898700		Postbus 454, 6800 AL Amhem Verwerkingsdatum 08/06/20		329217 A Veehouder	
A Veehouder Melkweg 7 1234 AB KOEDORP				ID-CODE NL 5760 3831 0	
					
					
Dier Naam Sietske 203 Diernr ID-code NL 576038310 Geb.datum 12/11/2019 Draagtijd 276 Sexe Vrouwelijk Rasbalk 100%HF Kleur ZB Registratie Stamboek Bijzonderheden:		Vader Bouw Rocky NL 925887513 CV- BL- 06/04/2012 100%HF Stamboek		Vadersvader Ladys-Manor PI Shamrock US 68977120 S RF- CV- 100%HF Vadersmoeder Bouw Goli Flower NL 568365777 S BL- CD- 100%HF Moedersvader Ralma O-Man Cf Cricket-ET NL 970171942 S BY+ CV- 100%HF Moedersmoeder Sietske 126 NL 477527670 S RF+ 87%HF 12%MPV	

Op een registratiekaart staan alle beschikbare registratie- en afstammingsgegevens van een dier

Stamboom

De stamboom is een stamboekdocument met alle belangrijke en officiële informatie van het dier en zijn of haar voorgeslacht. Op het document staan de volgende gegevens: de naam, het nummer, de rasbalk, de exterieurcijfers, de productiecijfers, de fokwaarden voor productie, exterieur, levensduur en gezondheid, en de inseminatiegegevens. De gegevens over de afstamming betreffen alle bekende gegevens van de vader, de moeder en de groot- en overgrootouders, inclusief erfelijke kenmerken en predicaten. De stamboom is op aanvraag of via een abonnement te verkrijgen.

Ook voor een embryo kun je een stamboom aanvragen. Je moet daarvoor de moeder (donorkoe) en de vader opgeven. Bij verkoop heeft de koper dan behalve de afstammingsinformatie meteen ook de verwachtingswaarde van het embryo in beeld. Als je bent aangesloten bij een vleesveestamboek, dan kun je een vleesveestamboom aanvragen met het logo van het stamboek. De stamboom is op aanvraag of via een abonnement te verkrijgen.

Zoötechnisch certificaat

Als je een dier naar een ander Europees land exporteert en de koper wil het in zijn land in het stamboek registreren, dan heb je een zoötechnisch certificaat nodig. Dit is het officiële stamboekdocument. Hierop staan ras, geboortedatum en afstamming van het dier en de naam van de fokker. Op de achterkant zijn de gegevens van het stamboekdocument vermeld (zie 'Stamboom'). Je kunt het zoötechnisch certificaat aanvragen bij Coöperatie CRV. Als je een dier importeert en je wilt het in het CRV-stamboek geregistreerd hebben, dan heb je een zoötechnisch certificaat nodig van het stamboek in het land van herkomst. Zoötechnische certificaten zijn ook nodig voor de export en import van sperma, embryo's en eicellen.

Samenvatting

Bij de geboorte van elk vaarskalf maak je de afweging of je het dier aanhoudt of verkoopt. Voor deze beslissing is de erfelijke aanleg van het dier relevant. Die kun je aflezen aan de verwachtingswaarde. Je kunt ook een fokwaarde laten schatten op basis van een genoomtest.

Het aantal kalveren dat je aanhoudt, hangt samen met het gewenste vervangingspercentage in je veestapel.

Voor elk kalf geldt een registratieplicht. Je moet binnen enkele dagen een melding doen bij het systeem voor identificatie en registratie (I&R) voor landbouwhuisdieren. Als je dit doet via VeeManager van CRV, kun je de I&R-data benutten voor verschillende overzichten en documenten. Naast de wettelijke registratie is er de stamboekregistratie voor runderen. Het stamboek is de basis voor officiële documenten, de fokwaardeschattingen en de paringsadviezen.

